

ESINEESTÄ ESINEISYYTEEN: VISIO POSTHUMANISTISESTA MUSEOSTA

Posthumanismi pyrkii eroon ihmiskeskeisestä näkökulmasta ja sitoutuu sekä inhimillisten että ei-inhimillisten olentojen suhteissa muodostuvaan verkostomaiseen toimijuuteen. Pohdin tässä artikkelissa posthumanististen lähtökohtien ja tutkimuskäsitteiden antia kriittisen perinnöntutkimuksen ja museologian teoreettiselle ja menetelmälliselle kehitykselle. Hahmottelen lisäksi posthumanistista ajattelua toteuttavan museon mahdollisuutta osana koko elonkirjon tulevaisuutta varjostavan ilmastokriisin kohtaamista.

Johdanto

Ihmistieteitä ja taiteita läpileikkaavassa posthumanismissa ei ole kyse radikaalista suunnanmuutoksesta, vaan pikemminkin pitkällisen kehityksen tuloksena kumuloituneesta monialaisesta, tieteidenvälisestä ja kriittisestä projektista.¹ Posthumanismin nimissä tehtävää tieteellistä ja taiteellista työtä yhdistää löyhänä tavoitteena ihmisyyden ja ihmisen aseman uudelleenajattelu – pyrkimys katsoa ihmistä ja sitä kautta myös ei-ihmistä tuoreella tavalla.² Kulttuuriin ja kieleen sidottujen inhimillisten näkökulmien ylittäminen, toisin katsominen, kiteytyy posthumanismin tavoitteessa irrottautua valistusajan ja länsimaisen tieteen perintöä kantavista käsitteellistyksistä, jakolinjoista ja dualismeista (esim. luonto/kulttuuri, aineellinen/aineeton).³ Nämä modernistiset eronteot ohjaavat edelleen myös kulttuuriperinnön hallintaa ja esittämistä museoiden ja muiden muistiorganisaatioiden käytäntöihin uponneina, usein luonnollisina ja universaaleina näyttäytyvinä luokitteluina.⁴

On kyse myös eettisistä ja moraalisisista ulottuvuuksista ihmisen suhteessa muihin elollisiin ja elottomiin olioihin.⁵ Ihmisen erityislaatua kyseenalaistavan näkökulman tarkoituksena on mahdollistaa uudenlaisia yhteisöjä, joita kannatteleva empatia ja huolenpito ulottuisi myös toisilajisiin eläimiin. Posthumanismissa korostuukin paitsi kaiken elollisen välinen perustavanlaatui-

nen yhteys niin myös ihmisen velvollisuus kantaa ylisukupolvista ja yllirajaista vastuuta elämäntapamme kestävydestä, maapallon kantokyvystä ja elonkirjon monimuotoisuudesta. Vaikka ei-inhimillisten olentojen oikeudet, toimijuus ja itseisarvo tunnustetaan, ei ihmisen erityisistä kyvyistä ja ymmärryksettä seuraavia valtaa ja vastuuta, moraalisia ja eettisiä kysymyksiä siis unohdeta.⁶

Posthumanismin kritiikki kohdistuu ennemminkin sisäsyntyiseksi ja olemukselliseksi kyvyksi määriteltyyn toimijuuteen, joka etenkin kielellisyyteen pelkistettynä rajautuu ainoastaan ihmisen ominaisuudeksi. Toislaiset eläimet, kasvit ja muu materiaallinen todellisuus typistyvät tällöin inhimillisen toimijuuden passiivisiksi kohteiksi: hyödynnettäviksi resursseiksi, osattomiksi sivustakatsojiksi ja fysikaalisiksi prosesseiksi pelkistetyksi kehykseksi.⁷ Vaihtoehdoksi tarjottu ajatus ei-inhimilliseen todellisuuteen leviävästä ja erilaisten materiaalisuuksien välittämästä toimijuudesta – aineen, aineellisuuden ja esineiden eloisasta ja luovasta aktiivisuudesta⁸ – resonoi kulttuuriperinnöksi tai perinnöksi kutsutun ilmiön tuoreimpien määritelmien kanssa. Kriittisen perinnöntutkimuksen piirissä perintö ymmärretään staattisten materiaalisten kohteiden ja ”olemisen” sijaan yhteisöllisenä ”tekemisenä”, mutta myös aineelliseksi olennoksi ymmärretyin ihmisen ja maailman välisenä jatkumona.⁹ Perintöä tarkastellaan siis materiaa ja merkityksiä yhteen punovina dynaamisina prosesseina ja *perintöyhteisöjen* ylläpitäminä käytäntöinä, jotka valikoivat menneisyyden jälkiä identiteettejä ja ideologioita rakentavan kollektiivisen muistin kannakkeiksi.¹⁰ Mitä jos sekä menneisyys että siitä ammentavat perinnöt määriteltäisiinkin posthumanistisesti: inhimillisten ja ei-inhimillisten olentojen muodostamien yhteisöjen omaisuudeksi ja oikeudeksi? (Kuva 1.)

Tarkastelen näiden lähtökohtien valossa yhtä Kansallismuseon insti-

Kuva 1. Ampiaispesä 1920-luvulla nykyiselle paikalleen siirretty ja 1980-luvulta kesäasuntona palvelleen torpan seinässä Ylijärven kylässä, Lappeenrannassa. Kuva: Johanna Enqvist.

tutionaalisissa perintöprosesseissa kulttuuriperinnöksi kehystettyä esihistoriallista esinettä ja kysyn: Kuinka erilaisten aineellisuuksien moniulotteinen toimijuus ilmenee posthumanistisena *esineisyytenä*? Miten posthumanistista esineisyyttä olisi mahdollista analysoida, tulkita ja esittää? Miten tulevaisuuden museo voisi toteuttaa posthumanistisen ajattelun lähtökohtia sekä monilajista perintöyhteisöä kannattelevaa myötätuntoista eläytymistä ja huolenpitoa? Esittelen seuraavassa ensinnäkin esimerkkejä posthumanististen teoretisointien ujuttautumisesta perinnöntutkimukseen sekä aineellisuuden ja esineiden analysointiin. Toisekseen kokeilen ja havainnollistan posthumanistisen käsitteellistysten analyttistä voimaa tarkastelemalla Suomen vanhin ta tunnettua kiviveistosta, nk. *Huittisten hirvenpäätä*. Lopuksi esitän ehdotuksia siitä, miten ja miksi posthumanistinen ajattelu voisi tukea tulevaisuuden museon tarkoitusta ja tehtäviä.

Posthumanistisia näkökulmia perintöön

Kriittinen perinnöntutkimus on 2000-luvun kuluessa tehnyt näkyväksi institutionaalisen kulttuuriperinnön määrittelyssä ja käytännöissä heijastuvaa eurosentrismiä, nationalismia, kolonialismia, asiantuntijavaltaa sekä vähemmistö- tai luokka-asemaan perustuvaa ulossulkemista.¹¹ Yhdessä maailmanlaajuisten eriarvoisuutta, sortoa ja syrjintää vastaan taistelevien liikkeiden ja aktivismin kanssa kriittinen näkökulma on siten osaltaan vakiinnuttanut inklusiivisuuden, osallisuuden ja tasa-arvon vaateita osaksi kaikkea kulttuuriperintötyötä. Ihmisyyden normatiivista ja essentialisoivaa kategorisointia, rodullistamista, sukupuolittamista, biovaltaa ja -politiikkaa tarkasteleva intersektionaalinen feminismi on toisaalta osoittanut, että sorron mekanismit ihmisyhteisöissä ja lajienvälisissä suhteissa kytkeytyvät yhteen.¹² Kriittiseen perinnöntutkimukseen kutoutuneet emansipatoriset intressit ja eettiset ulottuvuudet muodostavatkin selvän yhtymäkohdan posthumanistisen projektin kanssa.

Monilajiseen maailmankatsomukseen sitoutuminen ei myöskään tarkoita sitä, että ihmisten välisissä suhteissa ja ihmisyhteisöissä rakentuvat diskurssit, epäsymmetriset valta-asetelmat ja eriarvoisuus pitäisi tutkimuksessa sivuuttaa.¹³ Posthumanismia kannatteleva relationaalinen ontologia, vaihtuvissa suhteissa ja konteksteissa muotoutuva prosessimaisuus sekä olemuksellisten luokittelujen kaihtaminen koskee myös ihmisyyttä ja ihmisen identiteettejä. Posthumanismi keskittyy ennemminkin ihmisen potentiaaliin: siihen, mitä ihmisestä voisi tulla, millaisena haluamme tulevaisuudessa nähdä ihmisyyden ja itsemme. Nämä kysymykset kytkeytyvät olennaisesti pohdintoihin siitä, mitä jätämme perintönä tuleville sukupolville sekä tarkoituksella että tahtomattamme.

Filosofi Rosi Braidottin hahmottelema feministinen ja kriittinen posthumanismi tarkentaa katseensa erityisesti ihmisten erilaisiin aseisiin ja mahdollisuuksiin kapitalismin armoilla tai toteuttajina ja sitä kautta esimerkiksi ilmastokriisistä vastuullisina.¹⁴ Braidotti huomauttaa myös, että kyltymättömän kuluttamisen logiikalla operoiva kapitalismi hämärtää yhtä lailla luonnon ja kulttuurin välistä rajaa jättämällä kaikkien elollisten olentojen kohtalon markkinoiden armoille.¹⁵ Perinnöntutkimuksen kriittiseen näkökulmaan on jo kiedottu ajatus perinnöksi käsitteellistetyn ilmiön uudelleenmäärittelystä avaintekijänä yhteiskuntia ja koko elonkirjoa uhkaavien kriisien kohtaamisessa.¹⁶ Perinnöntutkimuksen posthumanistista suuntaamista pohtinut Colin Sterling on luonnostellut edelleen ajatusta ”kriittis-eettisestä perintötyöstä”, joka arvioisi haavoittuvuutta, epäoikeudenmukaisuutta ja vastavuoroisia velvollisuuksia inhimillisen ja ei-inhimillisen välisten suhteiden ja verkostojen kaikilla tasoilla mikrobeista *antroposeenin*¹⁷ globaaleihin perintöihin.¹⁸

Kriittinen perinnöntutkimus ei ole sidoksissa kansainvälisissä ja kansallisissa *auktorisoiduissa perintödiskursseissa*¹⁹ rakentuviin näkemyksiin siitä, millaisia kohteita institutionaalisesti vaalittavaksi kulttuuriperinnöksi tulisi määritellä tai mitä kulttuuriperinnön suojeleminen käytännössä tarkoittaa.²⁰ Perintönä voidaan siis tutkia ja analysoida mitä tahansa, mikä perinnöksi kehystetään – myös sellaisia ilmiöitä, jotka haastavat ja kyseenalaistavat perinnön merkityksen säilytettävänä ja muistettavana entiteetteinä. Merien jätetyrteet, saasteet, mikromuovi, tuhotut ympäristöt ja ekosysteemit, lajikato ja ilmastokriisi ovat kaikki ihmisen ja hänen luontosuhteensa kouriintuntuva perintöä, minkä tarkasteluun posthumanistinen näkökulma antaa välineitä ja käsitteistöä.

Esimerkiksi filosofi Timothy Mortonin käsitteellistämä *hyperobjekti* (*hyperobject*) viittaa em. ympäristöongelmien kaltaisiin ihmisen toiminnan vaikutuksesta syntyneisiin aineisiin ja objekteihin, jotka leviävät sekä ajassa että tilassa ennennäkemättömin mittasuhtein ja seurauksin.²¹ Nämä hybridimäiset oliot – kuten covid-19-viruksen aiheuttama koronapandemia – eivät ole kuitenkaan pelkästään inhimillisen toimijuuden tuotteita, artefakteja, vaan samaan aikaan kulttuurista, luonnosta, tieteestä, teknologioista, uskonnosta, politiikasta ja taloudesta siinneitä ”sekasikiöitä”.²² ”Luonto ja kulttuuri kirnutaan yhdeksi mössöksi joka päivä”, kuten filosofi Bruno Latour muotoilee.²³ Vastaavasti perintö itsessään on määriteltävissä sekä inhimillisiä että ei-inhimillisiä maailmoja leikkaavaksi ilmiöksi, joka kattaa loputtoman kirjon erilaisia periytymistä, siirtymistä, jatkuvuutta tai muutosta ilmentäviä materiaalis-diskursiivisia prosesseja.²⁴

Muun muassa Latouriin henkilöityvään *toimijaverkkoteoriaan*²⁵ pohjautavat ja posthumanismin ytimeen asetetut uusmaterialistiset käsitykset aineel-

lisuudesta ja ei-inhimillisille objekteille myönnettävästä toimijuudesta ovat jo vaikuttaneet siihen, kuinka materiaalista kulttuuria ja esineitä on teoretisoitu ja tutkittu arkeologiassa.²⁶ Museologi Fiona Cameron on ehdottanut posthumanistisiin käsitteellistykseen nojaten, että myös museologian teoriassa sekä museoiden käytänteissä tulisi keskittyä sosiaalisesti rakentuneiden merkitysten kantajiksi pelkistettyjen esineiden ja kokoelmien tarkastelun sijaan *esineisyyden* (*thingness*) sekä inhimillistä ja ei-inhimillisistä toimijoista – *aktanteista* – koostuvien *socio-materiaalisten yhteisöjen* (*socio-material compositions*)²⁷ erittelyyn ja kuvaamiseen.²⁸ Analyysi kohdistuisi inhimillistä, intentionaalista toimijuutta passiivisena välittävän esineen sijaan siis erilaisten aineellisuuksien välisiin suhteisiin sekä kaikkiin osallisiin materiaan ja merkitysten virrassa.²⁹

Posthumanistisesti määritelty ja kuvattu esine näyttäytyisi näin alati muuttavana *esineisyytenä*, joka kehkeytyy inhimillisten ja ei-inhimillisten ulottuvuuksien suhteita välittävistä aineista ja aineellisuuksista, joilla kullakin on oma elämänkaarensa, menneisyytensä ja tulevaisuutensa.³⁰ Esineisyys ei kuitenkaan ilmene suoraviivaisesti ajassa virtaavana prosessina, vaan esimerkiksi museoesineisiin kiinnittyvänä sotkuisena moniajallisuutena ja lukuisia menneisyyksiä kerrostavina ”sakeina nykyisyyksinä”.³¹ Aineellisuudet tarjoutuvat toisilleen, kohtaavat ja hajoavat jälleen, muodostavat rykelmiä ja tiivistyvät toimijoiden verkostoa edustaviksi esineiksi, jotka merkityksellistään moneen kertaan – jossain vaiheessa kenties institutionaalisesti vaalittavaksi kulttuuriperinnöksi. Esineisyys viittaa siten myös yhden, lopullisen ja tyhjentävän merkityksen mahdollomuuteen.

Hirven kansa, hirven kanssa

Asettaudun seuraavaksi kokeilevaan suhteeseen *Huittisten hirvenpäänä* tunnettuun kiviveistokseen, jota voi monessa mielessä pitää yhtenä Suomen esihistorian ikonisimmista esineistä. (Kuva 2.) Tavoitteenani on etsiä ja havainnollistaa mahdollisuuksia, joita posthumanistisesti määritellyn esineisyyden soveltaminen voisi avata museoesineiden tutkimukselle, kuvaamiselle ja esittelylle. Esseemäinen analyysini jää tässä yhteydessä väistämättä haparoi-vaksi, assosiaatioiden kuljettamaksi kokeiluksi; valitsen yhden tavan seurata hetkellisesti edessäni avautuvasta loputtomasta rihmastosta haarovia polkuja. Samalla ehkä havainnollistuu tietty sattumanvaraisuus, erilaisista inhimillisistä valinnoista, kyvyistä ja ominaisuuksista, mutta toisaalta myös ei-inhimillisten osallisten arvaamattomuudesta seuraava epäjärjestys ja suunnittele-mattomuus, joka luonnehtii sekä esineisyyttä että yritystäni lähestyä sitä.³² Kuvaan hirviveistoksen esineisyyden kehkeytymistä soveltaen Cameronin eh-

Kuva 2. Huittisten Palojoelta Malmin torpan perunamaasta vuonna 1904 löydetty vuolukivestä valmistettu veistos (KM 6292:1). Museoviraston kokoelmiin kuuluva esine on kooltaan 14,7 x 5,8 x 7,4 cm. Kuva: Ilari Järvinen/Museovirasto CC BY 4.0.

dottamaa posthumanistista lähestymistapaa:³³ erittelen siis sekä moniulotteisia yhteisöjä että niitä luovia aktantteja ja pyrin kartoittamaan aktanttien ketjuja, riippuvuuksia, vuorovaikutuksia sekä tilallisia ja ajallisia ulottuvuuksia, liikkeitä ja muutoksia. Posthumanistisen ylijärjestyksen hengessä irrottaudun hetkeksi tieteellisen esityksen konventioista, vaikka taustani, kokemukseni ja pohjakoulutukseni arkeologiassa väistämättä tihkuvatkin osaksi *Huittisten hirvenpään* ympärillä elävää esineisyyden kudosta.

Luonnonvoimat

Joistakin arkeologisen kirjoittamisen käytännöistä on vaikea luopua, joten aloitan Huittisten hirven tarinan kauimmaisesta menneisyydestä – maailmasta ennen ihmisiä ja hirviä – jolloin nykyisen Itä-Suomen alueelle purkautuu maankuoren repeämistä laavaa noin 2800 miljoonaa vuotta siten. Laavavirrat oliviinikivineen poimuttuvat 1900–1800 miljoonaa vuotta sitten syntyneen *Svekokarjalaisen vuorijonon* juuriosiin. Kymmenien miljoonien vuosien kuluessa vuorijonon alla, tuhansien ilmakehien paineessa ja 400–500 °C kuumudessa kallion huokosissa liikkunut hiilidioksidipitoinen vesi muuttaa oliviinikiven ensin serpentiinikiveksi ja lopulta hirviveistoksen raaka-aineena käytetyksi vuolukiveksi. Maankuoren liikkeet, mineraalit, vesi, paine ja lämpö synnyttävät kohdatessaan metamorfisen komposition, aineen, jolla on kiven ajallinen kestävyys, mutta joka on silti suhteellisen helposti ihmisenkin muokattavissa, veistettävissä ja vuoltavissa – mistä juontuu myös kivilajille myöhemmin annettu nimi.

Hirviveistokseksi tuleva vuolukivi lepää miljoonia vuosia piilossaan, välillä myös paksun jääkuoren alla. Viimeisimmän jääkauden päätyttyä noin 10 000 vuotta sitten vetäytyvää mannerjätää seuraavat niin kasvit, eläimet kuin ihmisetkin – nuorta lehtimetsää hyödyntävä hirvi ensimmäisenä saapuneiden nisäkkäiden joukossa.³⁴ Hirvi elää 15–25 vuotta, joten hirviveistoksen syntyessä noin 7000 vuotta sitten hirvet ovat asuttaneet nykyisen Suomen ja Huittisten aluetta yli sadan sukupolven ajan. He kulkevat valitsemiaan reittejä, etsivät turvallisia lepopaikkoja ja kaivavat kiimakuoppiaan³⁵ väistellen saalistavia petoja, kuten ihmistä.

Esihistoriallinen yhteisö

Huittisten hirven luoneet ihmiset tuntevat hirvien tavat ja sovittavat oman sa niihin, koska se on välttämätöntä. Ihmiset tarvitsevat hirviä ravinnoksi, raaka-aineeksi, suojaksi ja lämmöksi. Hirven kokonaisvaltainen merkitys kivikauden ihmiselle välittyy vuosituhansien takaa kuvina kallioissa, puusta ja kivistä esiin veistettyinä näkemyksinä ja muistikuvina. Joku keksii, että pehmeään harmaaseen kiveen on mahdollista ikuistaa ajatuksia ja näkyjä. Toinen lohkoo kivistä kappaleen, joka määrittää hirven tulevalle kuvalle ensimmäiset rajat. Vaikka vuolukiveä on suhteellisen helppo työstää, vaatii hirvenpään muotoilu aikaa, lihasvoimaa ja opittua taitoa. Tikkaamalla ja hiomalla valmistetun esineen tekijä tai tekijät käyttävät apunaan ehkä hirven luusta tai sarvesta valmistettuja työkaluja, hiovat yhdessä veden ja hiekan kanssa. Ovatko samat kädet tappaneet hirven, jotka sitä kuvasivat? Syntyikö hirven kuva hirven luovuttamalla energialla? Työstetty aine sekä vastustaa että antautuu, pakottaa ja mahdollistaa esineen muotoa esiin. Se osa kiveä, joka ei kuulu mukaan jauhautuu pölyksi ja jää tuulen kuljetettavaksi.

Nykyisten hirviasiantuntijoiden mukaan veistoksen esikuvana on ollut jo muutamia päiviä kuolleena ollut, vuoden ikäinen vasa.³⁶ Arkeologi Matti Huurre esittää, että hirvälle epätyypilliset pyöreät korvat ja silmät ovat tarkoituksella poikkeavat: kuolleen ei tarvitse enää kuulla eikä nähdä.³⁷ Etsin Google-haulla kuvia kuolleista ja elävistä hivistä. Joissakin kuvissa hirven mantelinmuotoisten silmien ympärillä olevat lihakset ja luomet erottuvat pyöreinä kohoumina. Näkikö muinainen veistäjäkin niin? Vai eikö hän halunnut tulla hirven näkemäksi ja kuulemaksi? Kurotan vielä kohti *Huittisten hirveä* kivikaudella ympäröinyttä yhteisöä ja listaan tuhansien vuosien takaiseen yhteisöön mallina olleen vasan sukulaiset, loiset, metsästäjät, syöjät, hyödyntäjät, hirvälle peijaisia pitävät, siihen samaistuvat, sitä kunnioittavat tai pelkäävät, hirvenpään veistäjät ja varttajat, sen nähneet, sitä käyttäneet ja ihmetelleet sekä veistoksen lopulta hukanneet tai unohtaneet ja itsekin ajan virtaan kadonneet.

Metsästys, taistelu ja rituaalit

Hirven osa saaliseläimenä luo sillan nykyisyyteen ja löydän verkosta metsästysharrastuksesta kertovan blogin, joka kuvaa piinallisen yksityiskohtaisesti yhden hirvisonnin kuolemaa.³⁸ Yhdessä kuvassa metsästäjä pitelee kädet vressä hirveltä irrottamaansa päätä omien kasvojensa edessä, ikään kuin liittäisi surmaamansa olennon osaksi omaa ruumistaan. Hän ei piiloudu, vaan haluaa esitellä voittoisan taistelun tulosta, omaa neuvokkuuttaan, oveluuttaan ja taitoaan. Sonnin sarvet irrotetaan kodin seinälle päätyväksi trofeeksi. *Huittisten hirvi* muuntautuu samalla mielessäni saaliilta irrotetuksi pääksi, taistelun hävinneeksi osapuoleksi ja samalla kunnioitetuksi vastustajaksi, vanhan polven arkeologien tulkinnoissa taisteluihin ja kulttimenoihin liittyväksi ”päällikön arvomeriksi”.³⁹

Vuolukivi

Palaan takaisin hirviveistosta mahdollistavaan aineeseen, ja selvitän että valtiongeologi Benjamin Frosterus, yksi *Finska Täljsten Ab:n* (*Suomen Vuolukivi Oy*) perustajista, on jo 1800–1900-luvun vaihteessa kartoittanut Suomen vuolukivivarat.⁴⁰ Hirviveistoksen tullessa jälleen päivänvaloon ja inhimillisten merkitysten piiriin vuonna 1904 on siten tiedossa, että vuolukiveä ei esiinny luontaisesti Huittisissa, vaan raaka-aineen alkuperä lienee Itä-Suomen vuolukiviesiintymissä. Matkaako hirvi Huittisiin valmiina esineenä vai kiven kappaleena? Eksyn sivupolulle ja selvitän, että vuonna 1893 perustetun *Suomen Vuolukivi Oy:n* toimintaa jatkava *Tulikivi Oy* on tällä hetkellä Suomen suurin kivenjalostaja, joka pitää hallussaan vuolukivivarantoja noin 65 vuodeksi. Yhtiö pyrkii lisäksi jatkuvaan taloudelliseen kasvuun etsimällä uusia kivivarantoja.⁴¹ Lasken, että jos vuolukiven synnystä nykyisyyteen ulottuva miljoonien vuosien ajanjakso suhteutettaisiin matkaan Hangosta Utsjoelle (1150 km), niin hirvenpää veistettäisiin esiin, kun matkaa on jäljellä reilut neljä metriä. *Tulikivi Oy* ehtii käyttää kaikki nykyiset vuolukivivarantonsa viimeisten neljän sentin aikana.

Metsästä pelloksi/pellolle

Kivikautta seuraava tihentymä *Huittisten hirven* esineisyydessä paikantuu Huittisten Palojoelle, Malmin torpan perunamaalle 1900-luvun alkuun. Aiemmin metsää ja sittemmin niittyä kasvaneessa perunamaassa pari vuosikymmentä pyörittäneen veistos sattuu peltoa kyntävän renki Kustaa Mäenpään silmiin, joka ymmärtää löytäneensä jotakin erityislaatuista. Muistona ylösnousemuksestaan kivihiirvi saa vasempaan poskeensa pitkän raapaisun auran terästä vanhempien naarmujensa seuraksi.⁴² Samaistun muinaisesineitä itsekkin löytäneenä ja kädessäni pidelleenä Kustaan oletettuun ihmetyksen ja hämmästyksen sekaiseen löytämisen riemuun.

Tiede ja taide

Arkeologia on jo kehittynyt esineiden keräilystä systemaattisia teorioita ja menetelmiä soveltavaksi tieteenalaksi, joten kollegani Julius Ailio tekee hirviveistoksen löytöpaikalla pienimuotoisen kaivauksen kesällä 1907 ja toteaa alueen kivikautiseksi asuinpaikaksi.⁴³ Veistos puolestaan tekee suuren vaikutuksen Ailioon, joka kuvaa esinettä ilmeikkäästi: ”Se on nimittäin sellaisella muotoaistilla ja siksi suurella luonnonmukaisuudella veistetty, ettei sille oman aikansa, s.o. neoliittisen eli myöhemmän kivikauden tuotteista koko Euroopassa juuri monikaan muu taidetekele vertoja vedä.”⁴⁴ Samankaltaista ilmaisuvoimaa veistoksessa kokevat ehkä myös valokuvaaja ja taidehistorioitsija Lauri Eriksson sekä arkeologit Visa Immonen ja Markus Hiekkänen, jotka valitsevat hirvenpään ihmisiä ja eläimiä kuvaavia muinaisesineitä esittelevän teoksensa kanteen.⁴⁵ ”Ensimmäinen hirvi” inspiroi viimeisimmän vuosituhanen vaihtuessa myös kuvataiteilija Kimmo Ojaniemeä, joka luo Huittisiin sijoitetun valoteoksen *Toinen hirvi*.⁴⁶

Kulttuuriperintö

Huittisista hirviveistos kulkee Turun museon kautta Helsinkiin Valtion historiallisen museon (nykyisen Suomen kansallismuseon) kokoelmiin vuonna 1913 ja tulee virallisesti kulttuuriperinnöksi. Joku kirjoittaa koneella löydölle annetun diaarinumeron (6292) ja lyhyen kuvauksen foliokokoiselle paperiarikille, joka liitetään osaksi Suomen arkeologiset löydöt kokoavaa *Muinaiskalupäiväkirjaa*. Joku toinen digitoi dokumentin vuosikymmeniä myöhemmin verkosta Museoviraston *Kyppi*-palveluikkunan kautta avautuvaksi pdf-dokumentiksi.⁴⁷ Veistos pakataan asiaankuuluvien rituaaleihin omaan löytölaatikkoonsa, missä se saa satunnaisia dokumentointeja lukuun ottamatta levätä, kunnes tulee jälleen kerran nostetuksi esiin vuonna 1995 Kansallismuseossa avautuvaan esihistorian perusnäyttelyyn. Viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana *Huittisten hirvi* on kohdannut tuhansia ihmisiä sekä Helsingissä että vierailullaan Frankfurtin arkeologisen museon näyttelyssä *Bärenkult und Schamanenzauber*.

Hirviä ja ihmisiä

Tulkitsen *Huittisten hirven* esineisyyden tuhansien vuosien takaa kuljettamasta viestistä, että hirven elämä on arvokas ja kuolema merkityksellinen – toisin kuin usein nykymaailmassa. *Maaseudun tulevaisuus* uutisoi vuonna 2013, että ”Kukaan [ihminen] ei kuollut hirvi- tai peurakolareissa viime vuonna”. Kolareita sattui kuitenkin yli 5000, mikä tarkoittaa tuhansia kuolleita eläimiä.⁴⁸ Toisaalla uutinen kertoo kahden syntymättömän vasansa kanssa autokolarissa menehtyneestä hirviemästä, ja myötäelän äitinä.⁴⁹ Hirviemät puolustavat

Kuva 3. Hirvivaara: ”kasvanut hirvikolarin todennäköisyys”. Kuva: Väylävirasto/Suomen tasavalta. Public domain via Wikimedia Commons.

raivokkaasti ja itseään säästämättä sattuvasti äitienpäivän tienoilla syntyviä lapsiaan, kuten kaikki vanhemmat lajista riippumatta. Mitä jos hirvenpää veistettiinkin muistuttamaan uhrautuvasta rakkaudesta ja siitä, että heikompia on suojeltava? Tai ehkä veistosta ei tarkoitettu kommunikoidaan ihmisten, vaan hirvien kanssa: tuossa kulkee ikiaikainen polkunne? Nykyisin ne osoitetaan Huittisissäkin ”hirvivaaraa” kuvavalla liikennemerkillä. (Kuva 3.)

Hirvivaara, hirviriski, hirvituho – verkkohakujeni tulokset vilisevät ilmaisuja, joissa näiden ahtaalle ajettujen olentojen pelkkä olemassaolo uhkaa ihmistä. Suomalaisten ”erityinen luontosuhde” huipentuu *Maaseudun tulevaisuuden* artikkelissa, joka maalaa hirvieläimet merkittäväksi uhaksi luonnon monimuotoisuudelle.⁵⁰ *Metsälehti* sanoittaa saman asian otsikolla ”Hirvet hotkivat hiilinielua”.⁵¹ Hirvi pantiin jopa hetkeksi juoksemaan passeihimme suomalaisen identiteetin symbolina, mutta yhteisönä kieltäydymme silti hyväksymästä samuuttamme ja yhteenkietoutuvia kohtaloitamme.

Kun astun sivuun *Huittisten hirven* esineisyyden vuosta, huomaan että koelilussani konkretisoituu perimmäinen mahdottomuus irrottautua ihmisyyden ominaislaadusta. Kokemus ja ajatus jäävät lopulta ihmisen kielen, taustan, identiteetin ja kulloisenkin ilmaisumuodon vangeiksi. Tunnistan lisäksi posthumanismin ytimessä ja omaksumassani asenteessa hiertävän ristiriidan: pyristelen irti ihmiskeskeisyydestä ennen kaikkea siksi, että ihminen pelastuisi.

Posthumanistinen museo ja monilajinen perintö

Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneeli IPCC:n elokuussa 2021 julkaistu arviointiraportti toteaa poikkeuksellisen suorasukaisesti, että ihmisen aiheuttaman ilmaston lämpenemisen seurauksena maapallon ekosysteemit ovat romahtamassa ja pahin on vasta edessä. Raportti perää hiilidioksidipäästöjen merkittävään vähentämiseen tähtääviä pikaisia muutoksia yhteiskunnan

kaikilla tasoilla, jotta ihminen ja lukuisat muut uhattuna olevat lajit voisivat selvitä.⁵² Perintöön kietoutuvaan ajallisuuteen, identiteetteihin, muutokseen ja huolenpitoon paneutuneilla ihmisillä ja instituutioilla olisi epäilemättä paljon annettavaa monilajisten yhteisöjen kokonaisvaltaiselle edulle pohjaavien tulevaisuuksien ja perustavanlaisen kulttuurisen muutoksen tavoittelulle. Museoilla on myös yhtenä yhteiskuntien keskeisistä instituutioista todellista kulttuurista, poliittista ja taloudellista valtaa, jota täytyy nyt käyttää. Työ on tavallaan jo aloitettu, kun covid-19-pandemia on pakottanut etsimään uudenlaisia esittämisen tapoja ja virtuaalisia tiloja, jotka eivät ole sidoksissa esimerkiksi ilmaston lämpenemistä kiihdyttävään massaturismiin ja lentomatkailuun.⁵³ Museosektori on kuitenkin vasta havahtumassa tilanteen vakavuuteen, joten globaalien rintaman, yhteisen kokonaiskuvan ja toimintasuunnitelman muodostamisella on kiire.⁵⁴ Voisiko posthumanistisesta ajattelusta ammentava kriittis-eettinen perintötyö tukea museoiden järjestäytymistä ilmastokriisin vastaiseen taisteluun ja pohjustaa elonkirjon kohtaloa ohjaava kulttuurista muutosta?

Museo on kulttuuriperintöä tallentava, säilyttävä ja esittävä instituutio, mutta myös konkreettinen tila ja itsessään erilaisten aineellisuuksien sotkuista yhteisö. Tehtäviään toteuttaessaan museo artikuloi ja suodattaa multimodaalisena mediana paitsi tutkimustietoa niin myös arvoja, kertomuksia, ideologioita ja maailmankuvia. Posthumanistisen museon kriittis-eettisen perintötyön keskiöön asettuvat visiossani empatia sekä kysymykset siitä, kenen kärsimykseen suhtaudutaan empaattisesti ja kuka saa äänensä kuuluviin. Kulttuuriperintöalan asiantuntijat ja aktivistit pyrkivät jo aktiivisesti purkamaan kulttuuriperinnön määrittelyyn ja omistajuuteen liittyviä valta-asetelmia ja poliittisia kamppailuja, jotka sivuuttavat ja marginalisoivat tiettyjä ihmisryhmiä. Toisilajisten eläinten läsnäolo, historia ja osallisuus yhteenkietoutuneen menneisyytemme perinnöissä on toistaiseksi paljolti ohitettu.⁵⁵ Eläimet eivät tiedä, eivätkä välitä siitä, kuinka heidät perintöineen esitetään, mutta kokevat seuraukset. Kiistämättä inhimillisyyden erityisiä piirteitä tai inhimillistämättä ei-inhimillisiä eläimiä posthumanistinen museo voisi ottaa vakavasti ihmisen aseman osana aineellisuuksien suhteissa kehkeytyvää ja empatian kannattelemaa monilajista perintöyhteisöä. Onhan ihminen itsessäänkin yhteisö, ihminen ja ei-ihmis-solujen, mikrobien ja bakteerien muodostama *holobiontti*⁵⁶.

Monilajisiin perintöyhteisöihin perustuvan posthumanistisen museon toteuttaminen edellyttäisi inhimillisen ja ei-inhimillisen todellisuuden, ihmisen ja eläimen, kulttuurin ja luonnon välistä erontekoa ja hierarkiaa ylläpitävien luokittelujen, käsitteellistysten, esitys- ja kuvaustapojen sekä muiden institutionaalisten käytänteiden jatkuvaa tunnistamista ja arviointia. Alkuperäiskansatutkimuksessa on nostettu esiin esimerkiksi YK:n *kestävän kehityksen ta-*

voitteisiin (*Agenda 2030*) kytkeytyvä kestävyiden käsite, joka on valittu myös OKM:ssa valmistilla olevan kulttuuriperintöstrategian⁵⁷ keskeiseksi teemaksi. Tutkijat huomauttavat, että kansainvälisten dokumenttien määrittämää ”kestävyyttä” ei voi pitää universaalina käsitteellistyskäsittelynä muun muassa siksi, että se ei huomioi alkuperäiskansojen ajattelussa kestävyiden kuuluvaa paikallista ja vastavuoroista suhdetta sekä muihin ihmisiin että animistisesti ymmärrettyihin ei-inhimillisiin olentoihin.⁵⁸ Vaikka posthumanismin tarjoama ajatus aktiivisesta ja vuorovaikutukseen kykenevästä ei-inhimillisestä toimijuudesta saattaa vaikuttaa oudolta, on se jo oleellinen osa monien alkuperäiskansojen maailmankuvaa.⁵⁹ Harva kissan tai koiran kanssa arkeaan jakava myöskään kiistää kansaeläimen olemuksen tietoisesti toimivana, tuntevana, vivahteikkaasti kommunikoina ja persoonallisena yksilönä.

Posthumanistisessa museossa *Huittisten hirveä* eivät ehkä ympäröi pelkäävät esihistorialliset esineet, vaan representaatiot, kuvat, esitykset, äänet, tilat ja teknologiat, jotka auttavat kuvittelemaan ja ymmärtämään hirviveistoksen esineisyydestä avautuvia monilajisia ja -ajallisia yhteisöjä. Pedagogisina toimijoina ja oppimisen paikkoina museoiden on mahdollista soveltaa posthumanistisia käsityksiä oppimisesta yhteisöllisenä ja kokemuksellisenä, yllätyksellisiin suuntiin leviävänä tutkimisena.⁶⁰ Mitä hirvi näkee, kuulee ja tuntee? Miltä tuntuu olla saalis? Miltä hirvi tuntuu, tuoksuu ja kuulostaa? Millaista on hirvien kieli ja kulttuuri? Vaikka eläimen näkökulman ja kokemuksen kokonaisvaltainen tavoittaminen on lopulta mahdotonta, on yritys itsessään arvokas. Empatian syttyminen vaatii kykyä ja mahdollisuutta eläytyä toisen elämään.

Lajirajojen häivyttämisen lisäksi posthumanistinen museo voi ilmentää ylijärjaisuutta taiteita ja tieteitä yhdistelevänä moninäkökulmaisuuksena, kulttuurihistoriallisten, luonnontieteellisten ja taidemuseoiden kokoelmia ja esitystapoja sekoittavina kokeiluina, näyttelyiden joukkoistettuna kuratointina tai kokoelmien pelillistettynä annotointina. Kansallisen kulttuuriperinnön osaksi luetteloidun ja museovitriiniin asetellun *Huittisten hirvenpään* esineisyys ei tyhjene arkeologisesta tutkimustiedosta nousevaan esihistoriallisen ihmistoiminnan kuvaukseen, vaan kyseessä on moniajallinen rihmasto geologisten, biologisten, kulttuuristen ja taloudellisten voimien vuorovaikutusta. *Huittisten hirvi* voi muistuttaa perinteistä, myyteistä, kansanrunoudesta, uskomusjärjestelmistä ja jumalista, tieteen, taiteen ja yhteiskuntien kehityksestä sekä kansakunnan rakentamisesta tai ihmisen itsensä moninaisuudesta, mutta myös hirven ja keskinäisen yhteytemme merkityksellisyydestä.

Muistiorganisaatioiden institutionaalisessa puheessa toistuu säännöllisesti trooppi kulttuuriperinnön säilyttämisestä ”tulevia sukupolvia” tai ”tulevaisuutta” varten.⁶¹ Tulevien sukupolvien oletettuihin toiveisiin ja haluihin ripustetus-

ta retoriikasta huolimatta alan ammattilaiset eivät yleensä pysty eksplisiittisesti ilmaisemaan, kuinka tässä ajassa vaalittu kulttuuriperintö todella hyödyttää meidän jälkeemme tulevia.⁶² Tarve kulttuuriperinnön suojelulle ja säilyttämiselle siten kuin se nykyisin ymmärretään ei ole mahdollisissa tulevaisuuksissamme sekään itsestäänselvä.⁶³ Tilalle on ehkä rakennettava uudenlaista käsitystä ilmastokriisin kanssa kamppailevia monilajisia yhteisöjä palvelevasta perinnöstä, joka hyväksyy myös menneisyyden materiaalien jälkien väistämättömän katoamisen ja tulevaisuutta koskevan epävarmuuden.⁶⁴ Yhteiskuntien ja yhteisöjen kulttuurista ja sosiaalista muistia kokoavina ja säilyttävinä keskuksina, käytäntöinä ja teknologioina museot vaikuttavat joka tapauksessa siihen, millaiseksi tulevaisuutemme muotoutuu, millaisia tulevaisuuksia on ylipäättään mahdollista kuvitella. Tämän tiedostaminen on oleellista, jotta koko kulttuuriperintösektori – sekä tutkijat että muistiorganisaatioissa työskentelevät ammattilaiset – voisivat yhdistää voimansa ja katsoa menneisyyden lisäksi rohkeasti, luovasti ja empaattisesti mahdollisiin tulevaisuuksiin. Maailmoihin, joissa nykyinen elämäntapamme ei ole enää mahdollinen.

Asiasanat: kriittinen perinnöntutkimus, kriittinen museologia, posthumanismi, kulttuuriperintö, esine

SAMMANDRAG

Från ting till tinghet: en vision av ett posthumanistiskt museum

Posthumanism strävar till ett steg bort från ett människocentrerat perspektiv och till att istället förbinda sig till en nätverksliknande agentur som sprider sig genom relationerna mellan både människor och icke-människor. I artikeln övervägs det potentiella bidraget från posthumanismens principer och begrepp till den teoretiska utvecklingen av kritiska arvsstudier och museologi, särskilt till analysen av objekt eller ting. I artikeln frågas därför: Hur manifesterar sig den multidimensionella handlingen av olika materialiteter som posthumanistisk "tinghet"? Hur kan denna tinghet undersökas, tolkas och presenteras? Hur skulle framtidens museum kunna anta och implementera utgångspunkterna för posthumanistiskt tänkande och den medkännande empatin och omsorgen som stöder kulturarvsgemenskaper med flera olika arter? För det första lyfter artikeln fram exempel på tillämpningen av posthumanistiskt tänkande vid granskning och teoretisering av arv och i studier av objekt och materialitet. För det andra presenteras ett experiment och en illustration av användbarheten av posthumanistiska begrepp i analysen av den äldsta kända stenskulpturen i Finland, älg huvudet från Vittis. Slutligen skisserar artikeln en vision av ett framtida museum som tillämpar posthumanistiskt tänkande för att möta klimatkrisen som överskuggar framtiden för hela livets mångfald.

ABSTRACT

From thing to thingness: a vision of a posthumanist museum

Posthumanism aims to move away from a human-centred perspective and instead commit to a network-like agency spreading within the relationships of both human and non-human beings. The article considers the potential contribution of principles and concepts of posthumanism to the theoretical development of critical heritage studies and museology, particularly to the analysis of objects or things. The article, therefore, asks: How does the multidimensional agency of different materialities manifest as posthumanist "thingness"? How could this thingness be examined, interpreted, and presented? How could the future museum adopt and implement the starting points of posthumanist thinking as well as the compassionate empathy and care supporting multispecies heritage communities? Firstly, the article highlights examples of the application of posthumanist thinking in the examination and theorisation of heritage and the study of objects and materiality. Secondly, it presents an experiment and illustration of the usability of posthumanist concepts in the analysis of the oldest known stone sculpture in Finland, the so-called Huittinen moose. Finally, the article outlines a vision of a future museum applying posthumanist thinking to encounter the climate crisis overshadowing the future of the whole diversity of life.

Viitteet

- 1 Posthumanismia taustoittavia aloja ja toisaalta sen sisällä eläviä suuntauksia ovat mm. kriittinen/ kulttuurinen/ yhteiskunnallinen eläintutkimus, ekokritiikki, tieteen- ja teknologiantutkimus, kybernetiikka, kirjallisuuden- ja taiteentutkimus, uusmaterialismi ja feministinen posthumanismi, joilla kullakin on oma kehityskulkunsa ja historiansa (ks. esim. Kaarlenkaski 2021; Lummaa ja Rojola 2020; Wolfe 2010).
- 2 Braidotti 2019; 2016; Lummaa ja Rojola 2020, 23, 29.
- 3 Luonnollistuneiden käsitteellistysten ja totuttujen luokittelujen vastustaminen konkretisoituu myös uudenlaisen tutkimuskäsitteistön luomisena, mikä tekee posthumanistien uudissanoja vilisevistä teksteistä paikoin vaikeaselkoisia. Posthumanistista termistöä on koottu ja selitetty teoksessa *Posthuman Glossary* (Braidotti ja Hlavajova 2018).
- 4 Enqvist tulossa 2021.
- 5 Esim. Lummaa 2020b; Wolfe 2010.
- 6 Esim. Barad 2003, 827; humanismin ja posthumanismin suhdetta sekä posthumanismin ihmiskäsitystä koskeva kritiikki ja keskustelu, ks. esim. Lummaa 2020b; Koskinen 2020; Pihlström 2020.
- 7 Lummaa & Rojola 2020, 14.
- 8 Esim. Barad 2003; 2007; Bennett 2010; Braidotti 2013; 2016; 2019.
- 9 Esim. Fredengren 2015, 125; Harrison 2015, 27.
- 10 Perintöyhteisöistä ks. esim. Sivula 2015.
- 11 Sterling 2020, 1036; Smith 2012, 534–535.
- 12 Lummaa 2020b, 62; Gustafsson ja Haapoja 2019.

- 13 Esim. Barad 2003, 827.
- 14 Braidotti 2019.
- 15 Braidotti 2019, 41.
- 16 Winter 2013, 542.
- 17 Luonnontieteistä ihmistieteisiin ja taiteisiin omaksuttu antroposeeni viittaa holoseenin jälkeiseen vallitsevaan geologiseen epookkiin, jonka määrittäjänä on ihminen planeettaa ja sen elonkehää muokkaavana voimana (esim. Lummaa 2020a).
- 18 Sterling 2020, 1038.
- 19 Laurajane Smithin (2006) kehittämä auktorisoidun perintödiskurssin käsite viittaa länsimaiseen, viralliseen ja vallitsevaan, asiantuntija- ja viranomaislähtöiseen tapaan määrittellä kulttuuriperintöä sekä käytäntöihin ja dokumentteihin, joiden tuella institutionaalisia määritelmiä luodaan ja ylläpidetään.
- 20 Kulttuuriperinnön virallisen ja institutionaalisen määrittelyn analyysi ja purkaminen asetettiin jopa kriittisen suuntauksen manifestinomaiseksi tavoitteeksi mm. Smithin (2006; 2012) viitoittamana.
- 21 Morton 2013.
- 22 Latour 2006, 13–16.
- 23 Latour 2006, 15; posthumanismin luontokulttuuri-käsitteestä ks. esim. van der Tuin 2018; Haraway 2003.
- 24 Fredengren 2015, 125; Sterling 2020, 1037.
- 25 Esim. Latour 2005.
- 26 Esim. Olsen 2010; Witmore 2014; 2007; Herva 2009; aineellisuudelle, aineelliselle kulttuurille ja esineelle annetuista merkityksistä ks. Immonen 2016, 190–91.
- 27 Historiantutkija Tiina Männistö-Funkin (2016) kehittämä, sekä Bruno Latourin (2005) että Karen Baradin (2003; 2007) uusmaterialistiseen filosofiaan pohjaava *rykelmän* käsite viittaa nähdäkseni vastaavalla tavalla materiaalistisen esineiden, olentojen, paikkojen ja aistien tavoitettavissa olevien ilmiöiden toiminnalliseen yhteenliittymään, joka mahdollistaa tiettyä kulttuurisesti ja sosiaalisesti tunnistettavaa tilannetta tai tapahtumaa.
- 28 Cameron 2018.
- 29 Ks. myös Barad 2003; 2007, 823, 829.
- 30 DeSilvey 2021, 225; Ingold 2010, 163–64; Immonen 2016, 196.
- 31 Sandford ja Cassar 2021, 255, 258; Immonen 2016, 198–200.
- 32 Vrt. Immonen 2016, 200.
- 33 Cameron 2018, 352.
- 34 <https://www.luomus.fi/fi/jaakauden-jalkeen>. Luettu 4.7.2021.
- 35 <https://suomenluonto.fi/uutiset/kiimakuoppa-viestittaa/>. Luettu 4.7.2021.
- 36 Eriksson, Hiekkänen ja Immonen 2017, 35.
- 37 Mts.
- 38 <http://akpojanblogi.blogspot.com/2016/09/hirvimetsalla-pohjoisessa-9-1592016-5.html> Luettu 4.7.2021.
- 39 Huurre 1990, 64; Ailio 1909.
- 40 <https://www.tulikivi.fi/tulikivi/vuolukiviesiintymat>. Luettu 4.7.2021.
- 41 Mts.
- 42 Ailio 1909.

- 43 Mts.
- 44 Ailio 1909. Hirvenpään löytökonteksti eli kivikautinen asuinpaikka (Palojoki) on myöhemmin ajoitettu liesikiveyksestä tehdyllä radiohiiliajoituksella mesoliittiseksi (https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=102010007). Luettu 29.10.2021).
- 45 Eriksson, Hiekkänen ja Immonen 2017.
- 46 <http://www.ojaniemi.com//toinenhirvi/index.shtml>. Luettu 4.7.2021.
- 47 https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/kmlloyto/read/asp/hae_liite.aspx?id=120035&tyyppi=pdf&kansio_id=102. Luettu 4.7.2021.
- 48 <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-talous/kukaan-ei-kuollut-hirvi-tai-peurakolareissa-viime-vuonna-1.41559>. Luettu 4.7.2021.
- 49 <https://yle.fi/uutiset/3-11931164>. Luettu 4.7.2021.
- 50 <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/metsa/artikkeli-1.1425196>. Luettu 4.7.2021.
- 51 <https://www.metsalehti.fi/artikkelit/hirvet-hotkivat-hiilinielua/#30316f38>. Luettu 4.7.2021.
- 52 <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/ipcc-n-raportti-ihmisten-toiminta-on-aiheuttanut-ennennakemattoman-laaajoja-ja-nopeita-muutoksia-ilmastossamme>. Luettu 29.10.2021. Raportin maalaamassa apokalyptisessa tulevaisuudessa maapallo voi kokonaisuutena lopulta sopeutua ilmaston lämpenemiseen (mikäli sen annetaan jatkua), mutta ihmiskunta ei.
- 53 Esim. Sutton 2020.
- 54 Janes 2020.
- 55 Ks. kuitenkin *Museum of Nonhumanity - Epäihmisyyden museo* (<http://museumofnonhumanity.org/>). Luettu 4.7.2021; Gustafsson ja Haapoja 2019). Perinteentutkija Taija Kaarlenkaski (2021, 333) toteaa tuoreessa katsauksessaan, että vaikka eläimiä on tutkittu ”perinnetieteissä” (perinteentutkimus, folkloristiikka, kansatiede, etnologia) jo alojen alkuvaiheista lähtien, niin esim. folkloristiikassa ja kansatieteessä posthumanistinen ”eläinkäännö” on näkynyt laajemmin vasta viime vuosina. Kaarlenkaski (2021, 330) liittää hitaan reagoinnin sitkeästi elävään käsitykseen, että ko. alojen tutkimuskohteina olevat ilmiöt olisivat pelkästään ihmisten tuottamia.
- 56 Gilbert 2017.
- 57 Latvala-Harvilahti 2021.
- 58 Virtanen et al. 2020.
- 59 Kaarlenkaski 2021, 337.
- 60 Esim. Bozalek et al. 2018; Karlsson Häikiö 2017.
- 61 Spennemann 2007, 13; Holtorf & Högberg 2021, 1–2.
- 62 Högberg et al. 2017.
- 63 Högberg ja Holtorf 2021, 265–66; Sandford ja Cassar 2021, 256.
- 64 Harvey ja Perry 2015, 3; kulttuuriperinnön ”saattohoidosta” (*palliative care*) ja ”kuolemasta” osana esineisyyden prosessia ks. DeSilvey 2021.

Lähteet ja kirjallisuus

Verkkolähteet

- <https://www.luomus.fi/fi/jaakauden-jalkeen>. Luettu 4.7.2021.
- <https://suomenluonto.fi/uutiset/kiimakuoppa-viestittaa/>. Luettu 4.7.2021.
- <http://akpojanblogi.blogspot.com/2016/09/hirvimetsalla-pohjoisessa-9-1592016-5.html>. Luettu 4.7.2021.
- <https://www.tulikivi.fi/tulikivi/vuolukiviesiintymat> .Luettu 4.7.2021.
- https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=102010007. Luettu 29.10.2021.
- <http://www.ojaniemi.com//toinenhirvi/index.shtml> Luettu 4.7.2021. https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/kmlloyto/read/asp/hae_liite.aspx?id=120035&ttyyppi=pdf&kansio_id=102. Luettu 4.7.2021.
- <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-talous/kukaan-ei-kuollut-hirvi-tai-peurakolareissa-viime-vuonna-1.41559>. Luettu 4.7.2021.
- <https://yle.fi/uutiset/3-11931164>. Luettu 4.7.2021.
- <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/metsa/artikkeli-1.1425196>. Luettu 4.7.2021.
- <https://www.metsalehti.fi/artikkelit/hirvet-hotkivat-hiilinielua/#30316f38>. Luettu 4.7.2021.
- <https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/ipcc-n-raportti-ihmisten-toiminta-on-aiheuttanut-ennennakemattoman-laajoja-ja-nopeita-muutoksia-ilmastossamme>. Luettu 29.10.2021.
- <http://museumofnonhumanity.org/>. Luettu 4.7.2021.

Kirjallisuus

- Ailio, Julius 1909. Huittisten Hirvenpääase. *Suomen Museo* 1909, 1–6, 30–31.
- Barad, Karen 2003. Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. *Signs* Vol. 28 Nro. 3, 801–31. <https://doi.org/10.1086/345321>
- Barad, Karen 2007. *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Duke University Press, Durham & London.
- Bennett, Jane 2010. *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Duke University Press, Durham & London.
- Bozalek, Vivienne, Rosi Braidotti, Tamara Shefer ja Michalinos Zembylas (toim.) 2018. *Socially Just Pedagogies: Posthumanist, Feminist and Materialist Perspectives in Higher Education*. Bloomsbury Academic, London.
- Braidotti, Rosi 2016. *Posthuman Knowledge*. Polity Press, Newark.
- Braidotti, Rosi 2019. A Theoretical Framework for the Critical Posthumanities. *Theory, Culture & Society* Vol. 36 Nro. 6, 31–61. <https://doi.org/10.1177/0263276418771486>
- Braidotti, Rosi ja Maria Hlavajova (toim.) 2018. *Posthuman Glossary*. Bloomsbury Academic, London.
- Cameron, Fiona 2018. Posthuman Museum Practices. *Posthuman Glossary*, 349–52. Toim. Rosi Braidotti ja Maria Hlavajova. Bloomsbury Academic, London.
- DeSilvey, Caitlin 2021. Palliative Curation and Future Persistence: Life after Death. *Cultural Heritage and the Future*, 217–29. Toim. Cornelius Holtorf ja Anders Högberg. Routledge, London & New York.
- Enqvist, Johanna tulossa 2021. Classifications, Conceptualisations and Concepts at the Core of Museology Theory and Practice. *Museum Studies – Bridging Theory and Practice*. Toim. Nina Robbins, Suzie Thomas, Minna Tuominen ja Anna Wessman. ICOFOM Study Series (ISS).

Eriksson, Lauri, Markus Hiekkanen ja Visa Immonen 2017. *Hirvenvasa ja kerjäläinen. Ihminen ja eläin Suomen muinaisesineissä*. Kustannusosakeyhtiö Nemo, Helsinki.

Fredengren, Christina 2015. Nature: Cultures: Heritage, Sustainability and Feminist Posthumanism. *Current Swedish Archaeology* 23, 109–30.

Gilbert, Scott F 2017. Holobiont by Birth: Multilineage Individuals as the Concretion of Cooperative Processes. *Arts of Living on a Damaged Planet: Ghosts and Monsters of the Anthropocene*, 73–90. Toim. Anna Tsing, Heather Swanson, Elaine Gan ja Nils Bubandt. University of Minnesota Press, Minneapolis.

Gustafsson, Laura ja Haapoja, Terike 2019. *Museum of Nonhumanity*. Punctum Books, Brooklyn. <https://doi.org/10.21983/P3.0252.1.00>

Haraway, Donna 2003. *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness*. The University of Chicago Press, Chicago.

Harrison, Rodney 2015. Beyond “Natural” and “Cultural” Heritage: Toward an Ontological Politics of Heritage in the Age of Anthropocene. *Heritage & Society* Vol. 8 Nro.1, s 24–42. <https://doi.org/10.1179/2159032X15Z.00000000036>

Harvey, David C. ja Perry, Jim 2015. Heritage and Climate Change. The Future Is Not the Past. *The Future of Heritage as Climates Change. Loss Adaption and Creativity*, 3–21. Toim. David C. Harvey ja Jim Perry. Routledge, London & New York.

Herva, Vesa-Pekka 2009. Living (with) Things: Relational Ontology and Material Culture in Early Modern Northern Finland. *Cambridge Archaeological Journal* Vol. 19 Nro. 3, 388–97. <https://doi.org/10.1017/S0959774309000572>

Högberg, Anders ja Holtorf, Cornelius 2021. Final Reflections: The Future of Heritage. *Cultural Heritage and the Future*, 264–69. Toim. Cornelius Holtorf ja Anders Högberg. Routledge, London & New York.

Högberg, Anders, Cornelius Holtorf, Sarah May ja Gustav Wollentz 2017. No Future in Archaeological Heritage Management? *World Archaeology* Vol. 49 nro. 5, 639–47. <https://doi.org/10.1080/00438243.2017.1406398>

Holtorf, Cornelius ja Högberg, Anders 2021. Introduction: Cultural Heritage as Futuristic Field. *Cultural Heritage and the Future*, 1–28. Toim. Cornelius Holtorf ja Anders Högberg. Routledge, London & New York.

Huurre, Matti 1990. *9000 vuotta Suomen esihistoriaa*. Otava, Helsinki.

Immonen, Visa 2016. Sotkuinen aineellisuus – Menneisyyden merkityksistä ja ihmiskeskeisyydestä esineiden ajallisuuteen. *Historiallinen Aikakauskirja* Vol. 114 Nro. 2, 190–200.

Ingold, Tim 2010. No More Ancient; No More Human: The Future Past of Archaeology and Anthropology. *Archaeology and Anthropology: Understanding Similarity, Exploring Difference*, 160–70. Toim. Duncan Garrow ja Thomas Yarrow. Oxbow Books, Oxford.

Janes, Robert R. 2020. Museums in Perilous Times. *Museum Management and Curatorship* Vol. 35 Nro. 6, 587–98. <https://doi.org/10.1080/09647775.2020.1836998>

Kaارlenkaski, Taija 2021. Katse ei-inhimilliseen: eläinkäanne perinnettieteissä. *Paradigma*, 329–343. Toim. Niina Hämäläinen ja Petja Kauppi. SKS, Helsinki. <https://doi.org/10.21435/ksvk.100>

Karlsson Häikiö, Tarja 2017. Posthumanismi kasvatustieteessä – esiopetuksen jäljillä. *Tieteessä tapahtuu* Vol. 35 Nro. 5, 42–46.

Koskinen, Inkeri 2020. Humanismi, nihilismi ja eläin. *Tiede & Edistys* Vol. 45 Nro. 1, 53–55. <https://doi.org/10.51809/te.109645>.

Latour, Bruno 2005. *Reassembling the Social – An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press, Oxford.

Latour, Bruno 2006. *Emme Koskaan Ole Olleet Moderneja* (suomentaja Risto Suikkanen). Vastapaino, Tampere.

- Latvala-Harvilahti, Pauliina 2021. Kulttuuriperinnöt kestäväan tulevaisuuden avaimina: Taustaselvitys kulttuuriperintöstrategian laatimisen tueksi. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2021:28. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-889-2> Luettu 20.8.2021.
- Lummaa, Karoliina 2020a. Antroposeeni ja objektien ekologia: Ihmisen luontosuhde humanismin jälkeen. *Posthumanismi*, 265–88. Toim. Karoliina Lummaa ja Lea Rojola. Eetosjulkaisuja 15.
- Lummaa, Karoliina 2020b. Posthumanismin puolustus. *Tiede & Edistys* Vol. 45 nro. 1, s. 65–65. <https://doi.org/10.51809/te.109647>
- Lummaa, Karoliina ja Rojola, Lea 2020. Johdanto: Mitä posthumanismi on? *Posthumanismi*, 13–32. Toim. Karoliina Lummaa ja Lea Rojola. Eetosjulkaisuja 15.
- Männistö-Funk, Tiina 2016. Rykelmät – Työkaluehdotus materiaalien toimijoiden menneisyyden tutkimiseen. *Historiallinen Aikakauskirja* Vol. 114 Nro. 2, 58–69.
- Morton, Timothy 2013. *Hyperobjects. Philosophy and Ecology after the End of the World*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Olsen, Bjørnar 2010. *In Defense of Things. Archaeology and the Ontology of Objects*. AltaMira Press, Lanham.
- Pihlstrom, Sami 2020. Transsendentaalinen humanismi. *Tiede & Edistys* Vol. 45 Nro. 1, 38–52. <https://doi.org/10.51809/te.109641>
- Sandford, Richard ja Cassar, May 2021. Heritages of Futures Thinking: Strategic Foresight and Critical Futures. *Cultural Heritage and the Future*, 245–63. Toim. Cornelius Holtorf ja Anders Höglberg. Routledge, London & New York.
- Sivula, Anna 2015. Tilaushistoria identiteettityönä ja kulttuuriperintöprosessina: Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja* 2015, s. 56–69.
- Smith, Laurajane 2006. *Uses of Heritage*. Routledge, London & New York.
- Smith, Laurajane 2012. Editorial. *International Journal of Heritage Studies* Vol. 18 Nro. 6, 533–40. <https://doi.org/10.1080/13527258.2012.720794>
- Spennemann, Dirk H.R. 2007. The Futurist Stance of Historical Societies: An Analysis of Position Statements. *International Journal of Arts Management* Vol. 9 Nro. 2, 4–15.
- Sterling, Colin 2020. Critical Heritage and the Posthumanities: Problems and Prospects. *International Journal of Heritage Studies* Vol. 26 nro. 11, 1029–46. <https://doi.org/10.1080/13527258.2020.1715464>
- Sutton, Sarah 2020. The Evolving Responsibility of Museum Work in the Time of Climate Change. *Museum Management and Curatorship* Vol. 35 Nro. 6, 618–35. <https://doi.org/10.1080/09647775.2020.1837000>
- Tuin, Iris van der 2018. Naturecultures. *Posthuman Glossary*, 269–70. Toim. Rosi Braidotti ja Maria Hlavajova. Bloomsbury Academic, London.
- Virtanen, Pirjo Kristiina, Laura Siragusa ja Hanna Guttorm 2020. Introduction: toward more inclusive definitions of sustainability. *Current Opinion in Environmental Sustainability* Vol. 43, s. 77–82. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2020.04.003>
- Winter, Tim 2013. Clarifying the Critical in Critical Heritage Studies. *International Journal of Heritage Studies* Vol. 19 Nro. 6, 532–45. <https://doi.org/10.1080/13527258.2012.720997>
- Witmore, Christopher 2007. Symmetrical Archaeology: Excerpts of a Manifesto. *World Archaeology* Vol. 39 Nro. 4, 546–62.
- Witmore, Christopher 2014. Archaeology and the New Materialisms. *Journal of Contemporary Archaeology* Vol. 1 Nro. 2, 203–46. <https://doi.org/10.1558/jca.v1i2.16661>
- Wolfe, Cary 2010. *What is Posthumanism?* University of Minnesota Press, Minneapolis.